

Važnost edukacije za unaprjeđenje skrbi za kronične rane

TOMISLAV NOVINŠČAK, MARINKO FILIPOVIĆ, JELENA KRIŠTOFIĆ¹ i GORAN TOPLEK¹

Županijska bolnica Čakovec, Odjel za kirurgiju i¹Objedinjeni hitni bolnički odjel, Čakovec, Hrvatska

Edukacija je u uskoj vezi sa zdravljem i nedvojbeno, iako još nedovoljno jasnim mehanizmima, pojedincu povećava kvalitetu i duljinu života. Educiranost mijenja način razmišljanja i odlučivanja i otvara mozak vanjskom svijetu informacija. Iako proces edukacije još uvelike počiva na principima bankiranja podataka i kopiranja uvriježenih znanja, ipak današnji moderni, tehnološki suvremeni svijet, prisiljava sustav, ali i mogućnosti edukacije, na nove izvore. U razvijenim zemljama postoji napredan sustav spoznaje, primjene i edukacije o skrbi za kronične rane. Naš zdravstveni i obrazovni sustav, nažalost, još uvijek u nedovoljnoj mjeri prepoznaje socio-ekonomske važnosti učinka kroničnih rana na društveno i gospodarsko zdravlje pojedinca i zajednice. Spoznaja o važnosti kroničnih rana i implementiranje razvijenih edukacijskih sustava daje nam mogućnosti značajnog unaprjeđenja skrbi za kronične rane, a time i bitnog unaprjeđenja kvalitete života pacijenata uz mogućnosti daljnje značajne redukcije nepotrebnih troškova zdravstvenog sustava.

KLJUČNE RIJEČI: edukacija, zdravlje, kronične rane, Hrvatska udruga za rane

ADRESA ZA DOPISIVANJE: Dr. sc. Tomislav Novinščak, dr. med.
Stanka Vraza 11
40 000 Čakovec, Hrvatska
E-pošta: tomlav.novinscak@gmail.com

UVOD

Obrazovanje je uobičajena i sveopća spoznaja i ne može se definirati nekim novim izražajem. Važnost edukacije u ljudskih bića je također jasna. Edukacija ili obrazovanje je način kako aktivirati nečiji maksimalni potencijal. Ne bi se puno pogriješilo ni da se ustvrdi da čovjek bez imalo edukacije ustvari nije potpuno čovjek.

Važnost edukacije temelji se na dvije činjenice: 1. upotpunjuje se i kompletira utreniranost ljudskog uma na način da je obrazovan čovjek doveden u stanje pravilnog razmišljanja i odlučivanja i 2. obrazovanošću postajemo sposobni primiti informacije iz vanjskog svijeta (1). Zanemarujući obrazovanje egzistiramo zatvoreni u zazidanoj kocki svog univerzuma dok stjecanjem obrazovanja polako rušimo ciglu po ciglu neznanja i otvaramo pogled u široki vanjski svijet spoznaja.

Današnje obrazovanje se značajno promijenilo. Iako još uvijek uvelike počiva na principima bankiranja gomile podataka i kopiranja „uvriježenih“ znanja,

ipak današnji dinamičan i moderan, tehnološki suvremeni svijet, prisiljava sustav, ali i mogućnosti obrazovanja, na nove izvore. Tableti, androidi, www, televizijski kanali, elektronska pošta, *on-line* izdavaštvo, *on-line* edukacija i mnogo koječega drugog omogućava pristup znanju, mogućnostima usavršavanja, ali i gotovo momentanog dijeljenja iskustva među globalnim kolektivom.

ZDRAVLJE KAO ESENCIJA POSTOJANJA

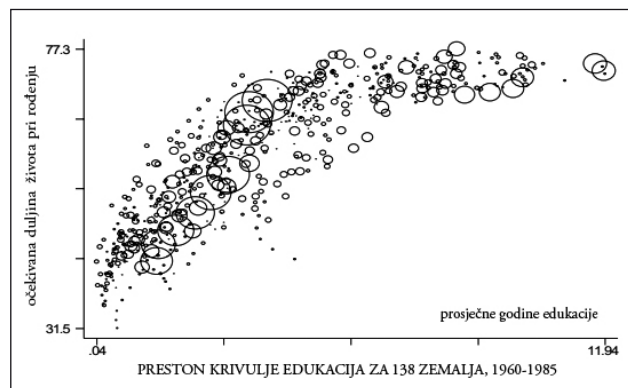
Zdravlje je primarna esencija ljudskog postojanja. Zdravlje omogućuje održanje vrste, bivstvovanje, ali i učinkovito djelovanje pojedinca. U današnje doba, globalni razvoj vapi za održim rastom, razvojem u skladu s mogućnostima, prirodnim resursima i zdravljem. Uspjevamo li ili pak zakazujemo? Vjerojatno će samo vrijeme moći dati odgovor na to pitanje, no sigurno je da je danas u razvijenim društvima težnja postizanju zdravlja postala jedna od glavnih opsesija pojedinaca, zajednica, kapitala i socijalnih normi.

I dok zdravlje postaje zajednički interes, zdravljenje (prevencija, liječenje i rehabilitacija) je proizvod čiste edukacije. Nekada u prošlosti one iskustvene, danas pak temeljene na dokazima (*evidence based medicine*). Zdravljenje, medicinsko primjenjeno znanje, je povećalo kvalitetu života, produljilo životni vijek, povećalo ljudsku učinkovitost i donijelo opći, globalni napredak društva.

No, porast životne dobi zajedno s eskalirajućim porastom kroničnih bolesti, povećanom kompleksnošću i težinom hospitaliziranih pacijenata, kontinuirano su sve veći i veći izazovi suvremenom zdravstvenom sustavu.

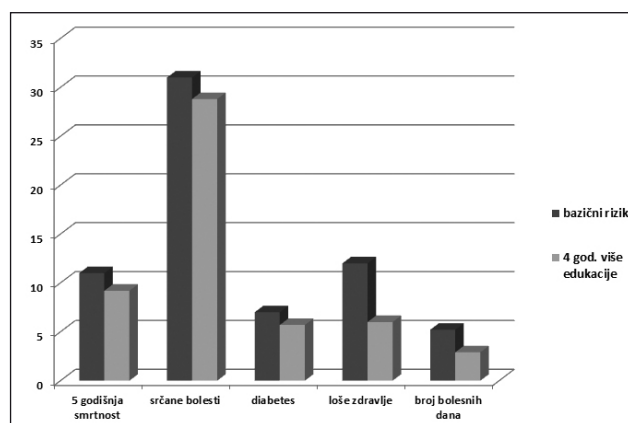
UČINAK EDUKACIJE NA ZDRAVLJE POPULACIJE

Osim spomenutog, postoje i brojne relevantne demografske, socio-ekonomske i zdravstvene studije (7), koje jasno zaključuju kako edukacija ima trajnu, dosljednu i rastuću ulogu za zdravlje (3). Brojni radovi zaključuju da su educirani pojedinci zdraviji i da žive dulje (4). David M. Cutler i Adriana Lleras-Muney su preglednom i detaljnom analizom literature nedvojbeno iznijeli brojne statistički značajne dokaze o vezi između edukacije i zdravlja. Ta je veza, prema njima samo djelomice objašnjiva prihodima, ekonomskim statusom, obiteljskim utjecajem i u potpunosti je neovisna o spolu, rasi i drugim demografskim obilježjima (sl. 1 i 2) (5)

Sl. 1. Povezanost edukacije i očekivane životne dobi u presjeku 138 zemalja

S obzirom da ne postoji veza između akademskog stupnja edukacije i znanja o zdravlju (6) zaključuje se da povećana razina edukacije pojedinca vodi drugačijem razmišljanju i uzorcima odlučivanja kada je riječ o zdravlju. Čak je pretpostavljen i monetarni učinak povratka vrijednosti uloženog u edukaciju, kada se govori o zdravlju, čime je naglašeno da politike koje utječu na stupanj obrazovanja mogu imati veliki utjecaj na zdravlje stanovništva (5).

Sl. 2. Učinak dodatnog četverogodišnjeg školovanja na zdravstvene ishode

EDUKACIJA I SKRB ZA RANE

Iako često skriveno od javnosti i zanemareno, kada je riječ o skrbi za rane, ljudski su i financijski gubitci kako pacijentima tako i zdravstvenim organizacijama pretjerani. Djelovanjem u smislu prevencije i pravilne skrbi o ranama je među najdirektnijim mjerama utroška i koristi (*cost-effective*) koje zdravstvene organizacije mogu poduzeti kako bi se unaprijedilo pacijentovo zdravlje, sigurnost, povećala kvaliteta života, ali i smanjilo troškove i napravila realokacija resursa u druga medicinski važna područja (2). Unatoč tome, još uvijek je nedovoljno sluha, znanja, ali i volje djelovanja u pravom smjeru.

Najbolji primjer je njega kože i prevencija dekubitusa. Vrednovanje, protekcija i suport integriteta kože se pomalo izgubio među prioritetima zdravstvenih djelatnika. Njega kože postaje iznenadni interes samo kad nastane rana i njene brojne, nerijetko fatalne komplikacije (infekcija, amputacija, bol, smrtnost, iscrpljivanje troškova i dr.) Jatrogene, bolničke, dekubitalne ulceracije su eklatantni primjer lošeg zdravstvenog sustava na djelu, u nemoći sustava da osigura pacijentu zaštitu, sigurnost i kvalitetnu skrb. Još uvijek relativno visok postotak jatrogenih dekubitusa ukazuje u prilog lošem općem educiranju zdravstvenih djelatnika, provođenju antidekubitalnih mjera, evaluacijskom sustavu i općenito neučinkovitom zdravstvenom sustavu.

Zbog svih navedenih činjenica postaje postupno razvidno da je u potpunosti opravdano i civilizacijski vrijedno daljnje ulaganje u edukaciju zdravstvenih djelatnika kao nositelja zdravlja zajednice. Unutar našeg društvenog i civilizacijskog kruga je već unatrag više od 20 godina prepoznata potreba edukacije, kada je u pitanju skrb za rane, kao jedan od najvažnijih segmenata zdravstvenog sustava. Europska asocijacija za skrb o

ranama - EWMA (*European Wound Management Association*) kao krovna europska udruga, uspostavljena 1991. g., radi na kontinuiranom unaprjeđenju kvalitete života bolesnika s ranama (tablica 1). Hrvatska udruga za rane - HUR je slijedeći slične principe, kao jedna od punopravnih članica EWMA-e, moderator edukacije i promotor važnosti za skrb o rani u Hrvatskoj.

Tablica 1

Ciljevi odbora za edukaciju EWMA-e (8)

1) Osigurati zdravstvenim profesionalcima i studentima „up to date“ znanje kako bi se razvile neophodne vještine kojima bi se omogućila optimalna skrb za rane
A: EWMA konferencije: <ul style="list-style-type: none"> • uključivanje više studentskih modela u program konferencije • objedivanje aktivnosti „teach the teacher“
B: EWMA UCM (<i>University Conference Model</i>): <ul style="list-style-type: none"> • poboljšati marketing • povećati broj uključenih studenata • povećati financijski suport za studente
C: <i>Teach the Teachers</i> : <ul style="list-style-type: none"> • operacionalizirati program „Teach the Teachers“ • razmotriti i unaprijediti izvorne materijale da budu prikladni i dostupni na webu
D: Kurikulumi za rane: <ul style="list-style-type: none"> • završiti postojeći proces ažuriranja <ul style="list-style-type: none"> • završiti nove razvojne module   • elaborirati module o limfedemu i dermatološkoj problematici
2) Osigurati edukacijski okvir koji bi ubrzao širenje najbolje prakse u edukaciji o skrbi za rane
A: proces odobravanja
B: kurikulumi za rane
3) Omogućiti EWMA odobrenje za suvremene, interdisciplinarnе tečajеве za menadžment rana
A: Povećati marketing EWMA servisa za odobravanja
4) Promatrati i procijeniti ishode povezane s edukacijskim aktivnostima
A: povratne informacije od EWMA UCM studenata
B: povratne informacije od odobrenih aktivnosti
C: povratne informacije od ustanova koje koriste EWMA kurikulume

Iako još uvijek ne postoje cjeloviti primjeri sveobuhvatne skrbi za rane, u brojnim je europskim zemljama razvijena svijest o potrebi skrbi za rane, postoji specifično organizacijsko ustrojstvo zdravstvenih jedinica (npr. odjel za liječenje kroničnih rana, centri za liječenje kroničnih rana i sl.) i napredni edukacijski programi za skrb o kroničnim ranama (akademski veleučilišni i sveučilišni programi, udruge, konferencije, tečajevi i slično). Nažalost, hrvatski zdravstveni i akademski sustav još uvijek nije u dovoljnoj mjeri prepoznao koristi i potrebu za suvremenom skrbi za kronične, teško cijeljujuće rane.

CILJEVI EDUKACIJE O KRONIČNIM RANAMA

Kada je riječ o ciljevima koji se nameću kod edukacije o skrbi za kronične rane, oni se mogu sažeti na nekoliko važnih cjelina:

- podizanje opće svijesti pojedinaca o kroničnim ranama
- podizanje znanja opće populacije o nastanku kroničnih i atipičnih rana, mogućnosti prevencije i ranom prepoznavanju stvaranja ili pogoršanja kroničnih rana
- edukacija pacijenata o ranama, mogućnostima prevencije, skrbi i intenzivnog liječenja
- unaprjeđenje znanja prihvaćanjem ažuriranih smjernica i razvijenih metoda i tehnologija
- prenošenje znanja po iskustveno-edukacijskoj vertikali i horizontali
- uspostava zdravstvenih jedinica za skrb o ranama na regionalnom principu
- poticanje na istraživački i inovacijski rad
- poboljšanje kvalitete života pacijenata s ranama
- smanjenje nepotrebne potrošnje zdravstvenih resursa i alokacija u druge resurse za poboljšanje općeg zdravlja

Sve navedeno potrebno je zaokružiti sustavnim pristupom korištenjem: obrazovnih školskih i akademskih institucija, suvremenih medija (web, portali, android aplikacije za pametne telefon), tiskanih medija (smjernice, algoritmi, bilteni, priručnici, udžbenici), intra i interdisciplinarnih edukacija (seminari, radionice, kongresi, konferencije, tečajevi), javnih medija (popularizacija specijalnosti i važnosti skrbi za rane), znanstvenih i inovacijskih poticaja i drugo. Dokazane višestruke beneficije takve politike omogućit će daljnji društveni, civilizacijski, ali ne manje važno i gospodarski razvoj društva.

ZAKLJUČAK

Edukacijom se trenira ljudski um koji time stječe sposobnost pravilnog razmišljanja i odlučivanja te je sposoban za apsorpciju informacija iz okoline i svijeta. Dokazano je da edukacija još nedovoljno poznatim mehanizmima ima direktan učinak na smanjenje morbiditeta, mortaliteta i značajno doprinosi zdravlju i duljini života educiranog pojedinca. Zdravlje je kao ultimativni cilj zdravstvenog sustava, dakle, direktno ovisno o edukaciji u zdravstvu. U razvijenom svijetu ljudski su i financijski gubitci zbog posljedica kroničnih rana nerijetko prekomjerni. S druge strane, upravo djelovanje u smislu prevencije, pravodobne i pravilne skrbi za rane jedno je od najučinkovitijih

područja koje zdravstvene organizacije mogu poduzeti kako bi se unaprijedilo pacijentovo zdravlje, a smanjilo troškove sustava. Unatoč tome, još uvijek je nedovoljno sluha, znanja i volje za cjelovito i sustavno djelovanje u tom smjeru. Svjetli su primjeri Europske organizacije za skrb o ranama (EWMA) i nacionalnih udruga, poput Hrvatske udruge za rane (HUR), koje svojim ustrajnim edukacijama i programom rada doprinose postizanju zadanih edukacijskih ciljeva za što kvalitetnijom i učinkovitom skrbi o kroničnim ranama.

Suvremeni, dinamični i moderni, tehnološki razvijen svijet nas prisiljava da iskoristimo nove mogućnosti obrazovanja. Internet, IT-tehnologije, kompjuterizacija i druge tehnologije omogućavaju nam gotovo momentalan pristup znanju, mogućnostima usavršavanja, ali i gotovo istodobnog dijeljenja iskustva među globalnim kolektivom. Uklapajući se u nove trendove edukacija može konačno zauzeti važno mjesto u prioritetima sustava kada je riječ o skrbi za kronične rane.

LITERATURA

1. <https://in.answers.yahoo.com/question/index?qid=20070106095703AAAdSEFo>
2. Popovich K, Tohm P i Hurd T. Skin and Wound Care Excellence: Integrating Best-Practice Evidence. *Healthcare Quarterly* 2010; 13 (Sp) October: 42-46.
3. Mirowsky J, Ross CE. Education, Social Status, and Health. New York: Aldine de Gruyter, 2003: 6.
4. Backlund E, Sorlie PD, Johnson NJ. A comparison of the relationships of education and income with mortality: The National Longitudinal Mortality Study. *Social Science and Medicine* 1999; 49: 1373-1384.
5. Cutler DM, Lleras-Muney A. Education and Health: Evaluating Theories and Evidence. NBER Working Paper No. 12352, 2006 (July) – preuzeto s <http://www.nber.org/papers/w12352.pdf>
6. Altindag DT, Cannonier C, Mocan NH. The Impact of Education on Health Knowledge. NBER Working Paper No. 16422, 2010 (September) – preuzeto s <http://www.nber.org/papers/w16422>
7. Fonseca R, Zheng Y. The Effect of Education on Health: Cross-Country Evidence. RAND Working Paper, 2011 (August) – preuzeto s http://www.rand.org/pubs/working_papers/WR864.html
8. <http://ewma.org/english/education/education-committee/objectives.html>

SUMMARY

THE IMPACT OF EDUCATION ON CHRONIC WOUND CARE IMPROVEMENT

T. NOVINŠČAK, M. FILIPOVIĆ, J. KRIŠTOFIĆ¹ and G. TOPLEK¹

Čakovec General Hospital, Department of Surgery and¹General Emergency Department, Čakovec, Croatia

Although not fully understood, close relationship between health and education ensures unambiguous health and quality of life advantages to educated individuals. Education ensures different thinking and decision making processes and man is enabled to receive information from the external world. Even though the process of education and learning still relies on banking principles and coping of common knowledge, modern and technological society drives the system as well as education opportunities towards the new learning sources. In the developed world, the impact of chronic wounds on health systems is fairly perceived, as well as chronic wound treatment and education. Our health system still neglects the significant impact of chronic wounds on social and economic, individual and community well-being. Recognizing the importance of chronic wounds and implementation of a developed educational system gives us the potential for improving care for chronic wounds, and thus to substantially improve the quality of life of patients. Furthermore, consequent reduction of unnecessary health costs could reallocate substantial resources to other points of interest.

KEY WORDS: health, education, chronic wound, Croatian Wound Association